

6. Чернишова Л.І. Оцінка ефективності та безпечності препарату «Триглобулін» у лікуванні секреторних діарей рота вірусної етіології у дітей перших трьох років життя / Л.І. Чернишова [та ін.] // Современная педиатрия. – 2008. – № 1 (18). – С. 98–100.

7. Гордиенко А.И. Новый подход к повышению специфичности определения анти-тел к липополисахаридам грамотрицательных бактерий методом твердофазного иммуноферментного анализа / А.И. Гордиенко // Укр. біохім. журн. – 2004. – Т. 76, № 6. – С. 130–135.

ОБГРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ НАПРУЖЕННЯ АНТИЕНДОТОКСИНОВОГО ІМУНІТЕТУ У ДІТЕЙ, ХВОРИХ НА РОТАВІРУСНУ ІНФЕКЦІЮ

А.Е. Чытакова

Резюме. *Обстежено 26 дітей, хворих на ротавірусну інфекцію у віці від 5 місяців до 4 років. Доведено, що у 46% дітей у віці до 1 року ротавірусна інфекція розвивалася у вигляді мікст-варіанту, сумісно з умовно-патогеною мікрофлорою. У цих же хворих виявлене зниження рівня антиендотоксिनних антитіл класу IgM в сироватці крові в гострому періоді захворювання.*

Ключові слова: *ротавірусна інфекція, антиендотоксинний імунітет, діти*

GROUND OF NECESSITY OF RESEARCH ACTIVITY OF ANTIENDOTOXIC IMMUNITY IN CHILDREN, PATIENTS OF ROTAVIRUS INFECTION

A.E. Chitakova

Summary. *The article presents the analysis of 26 cases rotavirus infection in the children from 5 months to 4 years. There are for 46% cases rotavirus infection develops as mixt-variant with a conditionally-pathogenic flora in children under age 1 year. For the same patients the decline of level of antiendotoxic antibodies IgM is educed in the serum of blood in the sharp period of disease.*

Keywords: *rotavirus infection, antiendotoxic immunity, children*

УДК 616.24-002.5-085.281-06:616.36]-084

ПІДВИЩЕННЯ КОМПЛАЕНСУ ЛІКУВАННЯ ХВОРИХ НА ТУБЕРКУЛЬОЗ ЛЕГЕНЬ З РИЗИКОМ ГЕПАТОТОКСИЧНИХ РЕАКЦІЙ

О.І. Чопорова, О.С. Шевченко

Резюме. *Проведена оцінка частоти і характеру побічних реакцій на хіміотерапію у 154 хворих на вперше діагностований туберкульоз легень при застосуванні аргініну глутамату, магнітолазеротерапії (МЛТ) та їх комбінації в комплексному лікуванні. Токсичні реакції є домінуючим типом побічних реакцій протягом протитуберкульозної терапії (у 46,5% хворих), алергічні і токсико-алергічні – у 18,6% і 20,9% хворих, відпо-*

відно. Комплексне використання аргініну глутамату з МЛТ протягом перших 1-2 місяців поліхіміотерапії хворих на туберкульоз легень сприяє зниженню частоти і тяжкості гепатотоксичних і побічних реакцій іншого походження: зменшує частоту токсико-алергічних реакцій у 2,6 рази ($p < 0,05$), токсичних реакцій у 1,9 рази, алергічних реакцій у 1,4 рази, попереджує виникнення ознак клінічних і клініко-лабораторних побічних реакцій з боку печінки. Застосування курсу аргініну глутамату зменшує кількість токсичних реакцій у 1,7 рази ($p < 0,05$), зменшує ознаки клініко-лабораторних побічних реакцій. Включення до схеми лікування магнітолазеротерапії зменшує частоту алергічних реакцій у 2,5 рази ($p < 0,05$), виразність ознак токсико-алергічних реакцій, у тому числі, з боку печінки.

Ключові слова: туберкульоз легень, хіміотерапія, побічні реакції, аргінін глутамат, магнітолазеротерапія

Комплаентність (з англійської *patient compliance*), прихильність до лікування або ступінь відповідності між поведінкою пацієнта і рекомендаціями, які отримані від свого лікаря. Іншими словами, комплаентність – свідоме і послідовне виконання хворим рекомендацій, отриманих від свого лікаря [3].

Наріжним каменем ефективності протитуберкульозної хіміотерапії є розвиток побічних реакцій (ПР) [8,9]. Значну групу складають ПР токсичного походження, обумовлені тяжкістю туберкульозного процесу, вихідним функціональним станом органів і систем, які відповідають за його метаболізм, дозою, продуктами розпаду протитуберкульозних препаратів (ПТП) і вибірковістю їх дії на функцію різних органів, викликаючи або подразливу і некротичну дію на внутрішні органи, або пряму фармакологічну дію на обмінно – ферментативні процеси [4,8]. Відносно новою групою гепатопротекторів є препарати на основі біологічно активних сполук – амінокислот. Аргінін глутамат (глутаргін) є перспективним щодо використання як монопрепарат, так і у комплексі з деякими гепатотропними препаратами [1,5]. Повідомляється про його застосування з лазеротерапією, зокрема при вірусному гепатиті [2].

Мета дослідження – визначити частоту розвитку і характер ПР на хіміотерапію хворих на вперше діагностований туберкульоз (ВДТБ) легень при застосуванні аргініну глутамату і магнітолазеротерапії та їх комбінації.

Матеріали та методи

У дослідження були включені 154 хворих на ВДТБ легень віком від 15 до 72, у середньому – $38,3 \pm 1,1$ років, які знаходились на стаціонарному лікуванні в Обласному протитуберкульозному диспансері №1, м. Харків. Критерії виключення: вірусний гепатит в анамнезі, HBs-Ag у крові, захворювання шлунково-кишкового тракту у фазі загострення, нестабільна стенокардія, серцева недостатність. Хворі були схильні до вживання слабоалкогольних напоїв. Для одержання репрезентативних даних відбір хворих

проводився методом випадкової вибірки. Обстежені хворі були розподілені на чотири групи – I група (46 осіб), II група (38 осіб), III група (27 осіб), IV група (43 особи), рандомізовані за віком, статтю та характером патологічного процесу в легенях.

Результати дослідження та їх обговорення

Домінуючою формою туберкульозу у групах спостереження була інфільтративна (92,5–97,6% хворих). Бактеріовиділення мало місце у 56,5±7,3% – 70,3±8,7% хворих. Усі хворі отримували стандартизовану антимікобактеріальну терапію згідно з чинними наказами МОЗ України [6]. У I і II групах хворих до базисної терапії додатково призначали глутаргін по 30-40 мл 4% розчину внутрішньовенно крапельно 1 раз на добу протягом 3-5 діб посиль, потім дозу знижували до 15–20 мл 4% розчину ще 2-3 доби, а потім переходили на пероральне вживання препарату за схемою: по 0,5 г 3 рази на добу – 2 тижні, по 0,25 г 3 рази на добу – 1 тиждень. II і III групи хворих отримували курс стабільно-контактного низькоінтенсивного інфрачервоного випромінювання ($\lambda=0,89$ мкм) у імпульсному режимі, а також світлодіодним випромінюванням ($\lambda=0,85$ мкм) у безперервному режимі генерації апарату «Мілта-Ф-8-01» з середньою ефективною потужністю до 10 мВт та індукцією магнітної насадки не менше 20 мТл. Сеанси магнітолазеротерапії проводились у першій половині доби щодня. Тривалість однієї процедури у проекції печінки становила 4,5 хвилини, над ліктьовою веною – 10–15 хвилин. У IV групі проводилась виключно загальноприйнята терапія, яка додатково включала застосування карсілу, силібору у середньотерапевтичних дозах.

Проведений аналіз переносимості ПТП у групах спостереження хворих на наявність токсичних, алергічних токсико-алергічних побічних реакцій (табл. 1).

У IV групі хворих протягом 6 місяців лікування найбільш частим видом побічних реакцій були токсичні (у 46,5% хворих), тоді як алергічні і токсико-алергічні зустрічались відповідно у 18,6% і 20,9% хворих (табл. 1). Це відповідає даним літератури [7].

Кількість токсичних реакцій у I і II групах були меншою (у 1,7 рази ($p<0,05$) і 1,9 рази ($p<0,05$), відповідно), ніж у IV групі, тоді як у 3-ій групі – лише у 1,5 рази. Токсико-алергічних реакцій у II групі було у 2,6 рази ($p<0,001$) менше, тоді як у I і III групах їх кількість була відносно меншою, ніж у IV групі. Алергічних реакцій при курсі МЛТ було найменше серед основних груп лікування (у 7,4% хворих), що у 2,5 рази ($p<0,05$) менше, ніж у IV групі.

В цілому серед 154 хворих ПР на основні ПТП відмічались у 92 (59,7%) хворих, з-поміж яких ПР вдалось усунути у 91,3% хворих, неусувні ПР були

Типи і терміни розвитку всіх побічних реакцій при різних схемах лікування, крім медикаментозного гепатиту

Групи	Типи побічних реакцій	Кількість хворих абс /%	Строки розвитку (у місяцях)						Задовільна переносимість
			1	2	3	4	5	6	
I n=46	Токсичний	12 (26,0±6,4)*	5	4	3	-	-	-	21 (45,6±7,3)*
	Алергічний	7 (15,2±5,2)	3	1	1	2	-	-	
	Токсико-алергічний	6 (13,0±4,9)	3	2	1	-	-	-	
	Всього	25 (54,3±7,3)	11	7	5	2	-	-	
II n=38	Токсичний	9 (23,6±6,8)*	2	3	3	1	-	-	21 (55,2±8,0)*
	Алергічний	5 (13,1±5,4)	2	1	2	-	-	-	
	Токсико-алергічний	3 (7,8±4,3)*	1	1	1	-	-	-	
	Всього	17 (44,7±8,0)	5	5	6	1	-	-	
III n=27	Токсичний	8 (29,6±8,7)	4	3	-	1	-	-	14 (51,8±9,6)*
	Алергічний	2 (7,4±5,0)*	1	-	1	-	-	-	
	Токсико-алергічний	3 (11,1±6,0)	1	1	1	-	-	-	
	Всього	13 (48,1±9,6)	6	4	2	1	-	-	
IV n=43	Токсичний	20 (46,5±7,6)	8	7	4	1	-	-	6 (14,0±5,3)
	Алергічний	8 (18,6±5,9)	3	5	-	-	-	-	
	Токсико-алергічний	9 (20,9±6,2%)	6	2	1	-	-	-	
	Всього	37 (86,0±5,3)	17	14	5	1	-	-	

Примітка. * – $p < 0,05$ – достовірність різниці відносно IV групи.

у 8 (5,19%). 3 8 хворих з неусувними ПР у 4 проявлялись медикаментозним гепатитом, у 1 – лейкомоїдною реакцією, у 1 – зниженням слуху та зору, у 1 з алергічними реакціями з ураженням шкірних покривів, у 1 – тяжкими нейротоксичними проявами. З-поміж 8 неусувних реакцій 6 (75%) випадків належали хворим IV групи.

При розвитку алергічних і токсико-алергічних реакцій встановлення причинного фактору, як правило, не було складним, так як за їх розвиток відповідає один хіміопрепарат. Як за даними літератури [9], так і по результатах нашого дослідження, алергічні реакції у більшості випадків пов'язані з призначенням стрептоміцину, токсико-алергічних – рифампіцину. Результати аналізу частоти ПР серед усіх хворих показали, що ПР на стрептоміцин було у 12,3% хворих, рифампіцин – у 20,7% хворих, ізоніазид – у 15,5% хворих, набагато менше – на піразинамід (у 4,54% хворих) і етамбутол (у 0,64% хворих).

У IV групі побічні реакції протягом 6 місяців лікування виникли у 37 (86,0%) хворих – у 11 жінок і у 26 чоловіка. Більшість ПР на 1-му місяці лікування були токсичного характеру. За перші 2 місяці лікування ПР розвинулись у 30 (69,7%) осіб і мали виражений характер. ПР з боку печінки розвинулись у 15 (34,8%) хворих, реакції з боку інших органів – у 14 (32,5%) хворих (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл хворих за походженням і типом побічних реакцій, крім медикаментозного гепатиту (абс./%)

Група/ кількість хворих	Печінкові побічні реакції		Токсичні реакції іншого походження ^		Всього
	токсичні	токсико-алергічні	токсичні	токсико-алергічні	
I група (n=46)	<u>7</u> 15,2±5,2	<u>2</u> 4,3±3,0	<u>5</u> 10,8±4,5*	<u>4</u> 8,7±4,1	<u>18</u> 39,1±7,1*
II група (n=38)	<u>4</u> 10,5±4,9*	<u>1</u> 2,63±2,5*	<u>5</u> 13,1±5,4	<u>2</u> 5,2±3,6	<u>12</u> 31,5±7,5*
III група (n=27)	<u>4</u> 14,8±6,8	<u>1</u> 3,7±3,6	<u>4</u> 14,8±6,8	<u>2</u> 7,4±5,0	<u>11</u> 40,7±9,4*
IV група (n=43)	<u>11</u> 25,5±6,6	<u>4</u> 9,3±4,4	<u>9</u> 20,9±6,2	<u>5</u> 11,6±4,8	<u>29</u> 67,4±7,1

Примітка. * – $p < 0,05$ – достовірність різниці відносно IV групи. ^ – побічні реакції шлунково-кишкового тракту, нервової, серцево-судинної систем.

Серед них кардіотоксичні реакції – у 4 (28,5%) осіб, нейротоксичні – у 8 (57,1%) осіб, з боку шлунково-кишкового тракту – у 2 (14,2%) осіб, ототоксичні – у 1 (7,14%) особи.

При токсичних реакціях хворі IV групи пред'являли скарги на нудоту, блювоту, нездужання, диспепсію, виражений головний біль та головокружіння, біль у серці, крупних суглобах, епігастрії і правому підребер'ї, серцебиття, зниження слуху і гостроти зору.

При алергічних реакціях відмічена еозинофілія (від 8,0 до 15,0%) тривалістю від 2-х тижнів до 2 місяців. При цьому, у 5 хворих спостерігався свербіж шкіри, який поєднувався зі шкіряним дерматитом і гіперемією шкіри у 3 осіб. У однієї хворої відмічена лейкомоїдна реакція на 1-му місяці лікування поряд зі свербіжем шкіри і пастозністю обличчя. Токсико-алергічні реакції були у 9 (20,9%) хворих, причому у 5 хворих – негепатотоксичного походження, з комбінацією сверблячки, гіперемії та дерматиту шкіри, диспепсії, артралгії, головного болю та у епігастрії і підвищенням артеріального тиску.

У хворих I групи, які отримували аргінін глютамат, ПР виникли у 25 (54,3%) осіб – у 9 жінок і у 16 чоловіків. Протягом I-ого місяця лікування зареєстровано у 1,5 рази менше ПР, ніж у IV групі (табл. 1). Гепатотоксичні реакції і токсичні реакції з боку інших органів відмічали в обох випадках у 9 (19,5%) хворих (табл. 2). Серед останніх на I-ому місяці: у 1 випадку токсична реакція на стрептоміцин у вигляді хиткої ходи, у 4 випадках – на ізоніазид (серцебиття і алергічних реакцій), ще у 4 випадках – токсико-алергічна реакція на рифампіцин та ізоніазид у вигляді зниження / підвищення артеріального тиску, шкіряної сверблячки та дерматиту, болю у епігастрії, оніміння шкіри рук, гіперемії склер та помірної еозинофілії. Алергічні реакції проявлялися гіперемією і сверблячкою шкіри, деколи з еозинофілією від 7,0 до 11,0% протягом I-го місяця у 7 (15,2%) хворих, серед яких реакції на піразинамід – у 3 осіб, у 4 осіб – на ізоніазид. Для усунення реакцій у 3 з 7 пацієнтів були призначені антигістамінні засоби.

У хворих III групи ПР лікування виникли у 13 (48,1%) осіб – у 6 жінок і у 7 чоловіків. За 2 місяці лікування побічні реакції відмічені у 10 (37,0%) осіб, що у 2,3 рази ($p < 0,05$) менше, ніж у IV групі. ПР гепатотоксичного характеру були у 5 (18,5%) хворих. Токсичні реакції з боку інших органів відмічені на I-ий місяць лікування у 6 (22,2%) хворих у вигляді головокружіння, головного болю, болю в епігастрії, порушення сну, диспепсичних розладів, нудоти, блювоти. Виникнення цих реакцій було пов'язано із застосуванням ізоніазиду, набагато рідше – рифампіцину. Кількість алергічних реакцій у III групі була на 43,5% і 51,3% менша, ніж у II і I групах, відповідно. У 2 (7,4%) хворих – на ізоніазид: у 1 випадку – на I-ий місяць з дерматитом і помірною еозинофілією до 8,0% протягом 2 тижнів, у іншому – на 3-ій місяць у вигляді дерматиту.

У хворих II групи ПР виникли у 17 (44,7%) осіб – у 6 жінок і у 11 чоловіків, що у 1,9 рази ($p < 0,05$) менше, ніж у IV групі, відносно інших груп ця різниця була не суттєвою. ПР гепатотоксичного характеру були у 5 ($13,1 \pm 5,5\%$) хворих, серед яких токсичних реакцій було у 2,4 рази ($p < 0,05$) менше, а токсико-алергічних – у 3,5 рази ($p < 0,01$) менше, ніж у IV групі (табл. 2). У 7 (18,4%) осіб відмічені токсичні реакції з боку інших органів: у 4 випадках – на 3-ій місяць лікування на ізоніазид і рифампіцин у вигляді нудоти, диспепсії, головного болю, головокружіння, зниження артеріального тиску, болю у серці і артралгії великих суглобів; у трьох – на стрептоміцин на I-ий місяць лікування (шуму у вухах, погіршення слуху). Алергічні ПР у 5 (13,1%) хворих (шкірні висипання, свербіж, лихоманка) були короткочасними і перебігали легко. Майже у всіх хворих була помірна еозинофілія (до 11%).

Окрема увага нами приділена оцінці проявів гепатотоксичних ПР. Були окремо розглянуті виражені клініко-біохімічні ознаки ПР; виключно клі-

нічні їх прояви; інаперцептні (незначні і транзиторні зсуви біохімічних показників) та прояви ПР по типу гострого чи підгострого медикаментозного гепатиту. Аналіз перших двох, найбільш частих варіантів гепатотоксичних реакцій, представлений у табл. 3.

Погана переносимість хіміотерапії (з клінічними ознаками, і у поєднанні з лабораторними ознаками ураження печінки) у I, II, III групах виявлена, відповідно, у 1,7; 2,5 і 1,8 разів ($p < 0,05$) рідше, ніж у IV групі (табл. 3).

Таблиця 3

**Розподіл хворих за сприйняттям лікування
(залежність лабораторних зсувів від наявності клінічних симптомів
ураження печінки, крім медикаментозного гепатиту), (абс./%)**

Група/ кіль- кість хворих	Переносимість погана			Переносимість задовільна		
	Кількість хворих	З лабора- торними зсувами	Без лабо- раторних зсувів	Кількість хворих	З лабора- торними зсувами	Без лабо- раторних зсувів
I (n=46)	<u>9</u> 19,5±5,8*	<u>7</u> 77,7±13,8	<u>2</u> 22,2±13,8	<u>37</u> 80,4±5,8*	<u>5</u> 13,5±5,6	<u>32</u> 86,4±5,6
II (n=38)	<u>5</u> 13,5±5,5*	<u>3</u> 60,0±21,9	<u>2</u> 40,0±21,9	<u>33</u> 86,8±5,4*	<u>3</u> 9,09±5,0	<u>31</u> 90,9±5,0
III (n=27)	<u>5</u> 18,5±7,4*	<u>4</u> 80,0±17,8	<u>1</u> 20,0±17,8	<u>22</u> 81,4±7,4*	<u>3</u> 13,6±7,3	<u>19</u> 86,3±8,3
IV (n=43)	<u>15</u> 34,8±7,2	<u>10</u> 66,6±12,1	<u>5</u> 33,3±12,1	<u>28</u> 65,1±7,2	<u>4</u> 14,2±6,6	<u>24</u> 85,7±6,6
Всього	<u>34</u> 22,0±3,3	<u>24</u> 70,5±7,8	<u>10</u> 29,4±7,8	<u>120</u> 77,9±3,3	<u>16</u> 13,3±3,0	<u>104</u> 86,6±3,0

Примітка. * – $p < 0,05$ – достовірність різниці відносно контролю (IV група).

Аналіз характеру клінічних ознак ураження печінки дозволив встановити, що у IV групі різні клінічні симптоми ураження печінки зустрічались з різною частотою, але, в цілому, частіше, ніж в основних групах. Виявилось, що лікування у II групі було відносно більш ефективним щодо зменшення випадків гепатомегалії у 1,3 рази ($p < 0,05$), нудоти у 1,3 рази ($p < 0,05$) і диспепсії у 2,2 рази ($p < 0,05$), головокружіння у 2,6 рази ($p < 0,05$), свербіжу шкіри у 3,5 рази ($p < 0,05$), ніж у контролі. Лікування аргініном глутаматом виявило більшу роль у зменшенні болісності у правому підбер'ї у 3,2 рази ($p < 0,01$), гіркоти у роті, іктеричності склер (вони відсутні). МЛТ виявилась ефективною відносно попередження випадків нудоти, диспепсії у 2,0 рази ($p < 0,05$), головного болю у 2,3 рази ($p < 0,05$), загально-го нездужання (астенії), алергічних шкірних реакцій (вони відсутні). Най-

частіше медикаментозні гепатити були виявлені у хворих IV групи (4,65%), у I і III групах вони були поодинокими (відповідно у 3,7% і 2,17% хворих), тоді як у II групі його не виявлено.

Таким чином, комплексне використання аргініну глутамату з МЛТ протягом перших 1–2 місяців поліхіміотерапії хворих на туберкульоз легень сприяє зниженню частоти і тяжкості гепатотоксичних і побічних реакцій іншого походження. Курс аргініну глутамату додатково зменшує ознаки клініко-лабораторних побічних реакцій, курс МЛТ зменшує кількість алергічні реакції, у тому числі виразність ознак токсико-алергічних реакцій.

Висновки

1. Токсичні реакції є домінуючим типом побічних реакцій протягом протитуберкульозної терапії (у 46,5% хворих), алергічні і токсико-алергічні – у 18,6% і 20,9% хворих, відповідно.

2. Одночасне включення до комплексного лікування курсу аргініну глутамату з магнітолазеротерапією зменшує кількість токсико-алергічних реакцій у 2,6 рази ($p < 0,05$), токсичних реакцій у 1,9 рази, алергічних реакцій у 1,4 рази, попереджує виникнення ознак клінічних і клініко-лабораторних реакцій з боку печінки.

3. Застосування курсу аргініну глутамату зменшує кількість токсичних реакцій у 1,7 рази ($p < 0,05$), зменшує ознаки клініко-лабораторних побічних реакцій. Включення до схеми лікування магнітолазеротерапії зменшує частоту алергічних реакцій у 2,5 рази ($p < 0,05$), виразність ознак токсико-алергічних реакцій, у тому числі, з боку печінки.

У подальших розробках планується дослідити зв'язок між характером гепатотоксичних побічних реакцій та показниками розладів синтетичної функції печінки протягом стандартної антимікобактеріальної терапії.

Література

1. Бабак О.Я. Перспективы применения нового отечественного препарата глутаргина в гастроэнтерологи / О.Я. Бабак // Глутаргин: применение нового украинского препарата в клинической практике: [пособие для практических врачей]. – Киев; Харьков; Луганск : Элтон-2, 2003. – 196 с.

2. Джоган М.Ю. Комплексное применение глутаргина и ВЛОК в терапии больных с тяжелым течением вирусных гепатитов / М Ю. Джоган, В.И. Матяш, В.Ю. Хиль // Досягнення та перспективи використання вітчизняного препарату глутаргін в клініці внутрішніх хвороб: зб. наук. праць наук.-практ. конф. – Харків, 2005. – С. 268.

3. Данилов Д.С. Комплаенс в медицине и методы его оптимизации (клинические, психологические и психотерапевтические аспекты) / Д.С. Данилов // Психиатрия и психофармакотерапия. – 2008. – Т. 10, № 1. – С. 13–20.

4. Маслаускене Т.П. Побочное действие противотуберкулезных препаратов / Т.П. Маслаускене, С.В. Николаева // Сибирский медицинский журнал. – 2005. – № 3. – С. 13–19.

5. Невойт Г.В. Оцінка ефективності препаратів L – аргініну на прикладі глутаргіну та цитраргініну в терапії хворих на хронічний токсичний гепатит / Г.В. Невойт // Вісн. Укр. мед. стомат. академії. – 2003. – № 1. – С. 56–58.

6. «Уніфікований клінічний протокол первинної, вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги». Туберкульоз: наказ МОЗ України від 21.12.2012 № 1091. – К., 2012. – 167 с.

7. Реєстрація побічних реакцій протитуберкульозних препаратів при лікуванні хворих на туберкульоз / Ю.І. Фещенко, С.О. Черенько, Н.П. Красильнікова [та ін.] // Укр. пульм. журн. – 2008. – № 4. – С. 8–13.

8. Чуканов В.И. Частота и характер побочных реакций при лечении больных туберкулезом легких противотуберкулезными препаратами резервного ряда / В.И. Чуканов, Г.О. Каминская, Э. Левчане // Проблемы туберкулеза и болезней легких. – 2004. – № 10. – С. 6–10.

9. Treatment of tuberculosis : guidelines for national programmes (Third edition) / WHO, Geneva, 2003. – 108 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.who.int/tb/publications/cds_tb_2003_313/en.

ПОВЫШЕНИЕ КОМПЛАЕНСА ЛЕЧЕНИЯ БОЛЬНЫХ ТУБЕРКУЛЕЗОМ ЛЕГКИХ С РИСКОМ ГЕПАТОТОКСИЧЕСКИХ РЕАКЦИЙ

А.И. Чопорова, О.С. Шевченко

Резюме. Проведена оцінка частоти и характера побочных реакций на химиотерапию 154 больных впервые диагностированным туберкулезом легких при использовании аргинина глутамата, магнитолазеротерапии и их комбинации в комплексном лечении. Токсические реакции являются доминирующим типом побочных реакций на протяжении противотуберкулезной терапии (у 46,5% больных), аллергические и токсико-аллергические – у 18,6% и 20,9% больных, соответственно. Комплексное использование аргинина глутамата с магнитолазеротерапией на протяжении 1–2 месяцев полихимиотерапии больных туберкулезом легких способствует снижению частоты и тяжести гепатотоксических и побочных реакций со стороны других органов: снижает частоту токсико-аллергических реакций в 2,6 раза ($p < 0,05$), токсических реакций в 1,9 раза, аллергических реакций в 1,4 раза, предупреждает возникновение клинических и клинико-лабораторных признаков побочных реакций со стороны печени. Применение курса аргинина глутамата снижает частоту токсических реакций в 1,7 раза ($p < 0,05$), устраняет клинико-лабораторные признаки побочных реакций. Курс МЛТ снижает частоту аллергических реакций, выраженность признаков токсико-аллергических реакций, в том числе, со стороны печени.

Ключевые слова: туберкулез легких, химиотерапия, побочные реакции, аргинин глутамат, магнитолазеротерапия

IMPROVING TREATMENT ADHERENCE OF PULMONARY TUBERCULOSIS PATIENT WITH RISK OF HEPATOTOXICITY

A.I. Choporova, O.S. Shevchenko

Summary. The estimation of frequency and character of side reactions to chemotherapy at 154 patients suffered from newly diagnosed tuberculosis of lungs at application of arginin

glutamat and magnetic laser therapy and their combinations in complex treatment were provided. Toxic reactions are the dominant type of adverse reactions during TB treatment (in 46.5% of patients), with allergic and toxic-allergic – at 18.6% i 20.9% of patients, respectively. Complex usege of arginine glutamate with magnetic laser therapy for 1-2 months of chemotherapy patients with pulmonary tuberculosis reduces the frequency and severity of hepatotoxicity and adverse reactions from other organs: it reduces the frequency of toxic-allergic reactions in 2.6 times ($p < 0.05$), the toxic effects 1,9 times, allergic reactions to 1,4 times, prevents appearance of clinical and clinical-laboratory signs of adverse hepatoxic reactions. Application of arginine glutamate toxicity is reduses of frequency in 1.7 times ($p < 0.05$), eliminates the clinical- laboratory signs of adverse reactions. Course of MLT reduces frequency of allergic reactions, the severity of symptoms of toxic-allergic reactions, including hepatotoxic.

Key words: *tuberculosis of lungs, chemotherapy, side reactions, arginin glutamat, magnetic laser therapy*

УДК 616-022.7:578.825.13]-053.2:616.36/.367

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ ГЕПАТО-БІЛІАРНОЇ СИСТЕМИ У ДІТЕЙ ІЗ ІНФЕКЦІЙНИМ МОНОНУКЛЕОЗОМ ЕПШТЕЙН-БАРР ВІРУСНОЇ ЕТІОЛОГІЇ

В.О. Шадрин, О.В. Виговська, С.О. Крамарьов

Резюме. *Ураження печінкових клітин при інфекційному мононуклеозі Епіштейн-Барр вірусної етіології у половини хворих носить глибокий характер, про що свідчить підвищення у 50% рівню ГАММА- GT, у 64,6% – ЛДГ, у 83, 3% – АСТ, у 45,8% – АЛТ. У 77,1% дітей в гострому періоді інфекційного мононуклеозу відмічено наявність синдрому холестазу.*

Ключові слова: *гепато-біліарна система, печінка, інфекційний мононуклеоз, Епіштейн-Барр вірус, холестаз, діти*

В Україні як і в усьому світі відмічається тенденція до збільшення дифузних захворювань печінки, які є причиною інвалідизації та смертності людей різного віку [1, 2, 3]. В значній мірі зростання числа хворих на хронічні захворювання печінки серед дорослих обумовлено uszkodженнями гепато-біліарної системи в дитячому віці [4, 5]. Етіологічний спектр уражень печінки у дітей більш різноманітний, ніж у дорослих, в цей період не відмічається домінування вірусних гепатитів В та С [6]. В літературі широко обговорюється роль Епштейн-Барр вірусу (ЕБВ) в розвитку хронічного гепатиту вірусної етіології. У останніх дослідженнях ЕБВ визначається як тригерний агент для аутоімунного гепатиту [7, 8]. Є підтвердження ролі ЕБВ в розвитку гранулом в печінці і навіть у рідкісному синдромі зникаючих жовчних проток [9]. Повідомляється про випадки гострої печінкової недостатності, викликані ЕБВ із летальністю в 87% випадків [10].